
ГАВРИЛЮК С.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра дошкільної
педагогіки і психології, докторант
Уманського педагогічного
університету імені Павла Тичини,
м. Умань

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

На основі теоретичного узагальнення досліджуваної проблеми та вивчення практики професійного навчання підготовки педагогів дошкільних навчальних закладів у статті обґрунтовано систему фахової підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до педагогічної творчості. Розкрито сутність і структуру поняття «професійна підготовка майбутніх вихователів до педагогічної творчості». Розроблено й апробовано модель професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови, які сприяють формуванню творчої професійної компетентності майбутніх вихователів.

Ключові слова: «педагогічна творчість», «професійна підготовка», «модель професійної підготовки», «вихователь дітей дошкільного віку».

На основе теоретического обобщения исследуемой проблемы и изучения практики профессионального обучения педагогов дошкольных учебных заведений обоснована система профессиональной подготовки будущих воспитателей детей дошкольного возраста к педагогическому творчеству. Раскрыты сущность и структура понятия «профессиональная подготовка будущих воспитателей к педагогическому творчеству». Разработана и апробирована модель профессиональной подготовки будущих воспитателей к педагогическому творчеству. Теоретически обоснованы и экспериментально проверены организационно-педагогические условия, способствующие

формированию творческой профессиональной компетентности будущих воспитателей.

Ключевые слова: «педагогическое творчество», «профессиональная подготовка», «модель профессиональной подготовки», «воспитатель детей дошкольного возраста».

On the basis of theoretical generalization of the investigated problem and practice of teachers of preschool educational establishments professional training study the system of future teachers of preschool aged children training to pedagogical activity is outlined. The essence and structure of the concept "future teachers professional training to pedagogical activity" is exposed. The model of future teachers professional training to pedagogical activity is worked out and approved. The organizational and pedagogical terms that assist the creative professional competence of future teachers forming are theoretically grounded and experimentally tested.

Key words: "pedagogical activity", "professional training", "model of professional training", "teacher of preschool aged children".

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої професійної школи, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, є підготовка фахівців, здатних до творчої професійної діяльності.

Згідно з Концепцією Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, питання, пов'язане з покращенням якості підготовки педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів, є одним із нагальних, і в останні роки воно перебуває в центрі уваги науковців і педагогів-практиків.

Аналіз останніх досліджень. Підготовка педагога до педагогічної творчості у процесі професійної освіти розглядається у працях А. М. Богуш,

Н. В. Гавриш, Н. В. Гузій, В. І. Завязинського, І. А. Зязюна, В. О. Канкаліка, В. Г. Кузя, О. М. Коберника, В. О. Моляко, Н. В. Кузьміної, Д. І.

Паценка, Я. А. Пономарьова, М. М. Поташника, О. Я. Савченко, В. О. Сластьоніна, В. А. Семиченко, С. О. Сисоевої, В. О. Сухомлинського, О. В. Сухомлинської та ін. Аналіз наукових досліджень з цієї проблеми доводить, що успішна реалізація творчої діяльності в сучасному дошкільному навчальному закладі передбачає підготовку майбутніх вихователів до педагогічної творчості, розвиток їхнього творчого потенціалу, формування професійних якостей майбутніх педагогів, готовність до творчого саморозвитку.

Виклад основного матеріалу. «Нові завдання освіти у XXI столітті вимагають застосування у широкому масштабі інноваційних педагогічних технологій, що базуються на фундаментальних епістемологічних і герменевтичних аспектах педагогіки та дидактики, пов'язаних з мистецтвом розуміння та високою комунікативною культурою. Органічною стає по-

потреба у конституванні множинності освітніх траєкторій, для яких характерна варіативність методик, що активізують розумову діяльність та творчо організовують освітній простір», – зазначає В. Г. Кремень. Водночас науковець зауважує, що «найперспективнішою інноваційною технологією вважають «кейс-стаді» – навчання з використанням конкретних навчальних ситуацій, тренінгові технології – тренінг ділової комунікації, особистісного розвитку, комунікативних умінь тощо» [3, с. 167].

Учений визнає, що наразі нагальною проблемою освіти є неготовність педагогів та студентів педагогічних спеціальностей працювати відповідно до нової гуманістичної парадигми і за такими технологіями, які орієнтують дитину на саму себе та інших людей [3, с. 83].

Сьогодні сучасні вимоги до професійних знань, умінь та навичок майбутніх вихователів спонукають до створення інноваційної моделі їх фахової підготовки до педагогічної творчості.

Поняття «модель» у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» розглядається як «зразок будь-чого, зменшене або збільшене відтворення чого-небудь, схема для пояснення якогось явища»

[1, с. 461].

У «Новітньому психолого-педагогічному словнику» моделювання трактується як один із методів пізнання і перетворювання світу, зумовлене створенням нових типів моделей для дослідження явищ у будь-якій сфері діяльності. Відтак сама модель – це «аналог, замісник досліджуваного об'єкта», інакше кажучи, це система, дослідження якої слугує засобом отримання інформації про іншу систему. Моделі можуть бути матеріальні та

ідеальні (мисленнєві) [4, с. 435].

Наше дослідження ґрунтується на визначенні моделі як схеми для пояснення явища або процесу [2, с. 310].

Метою статті є обґрунтування та впровадження в процес освітньої діяльності вищих навчальних закладів розробленої нами моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості.

Оцінювання результатів професійної готовності майбутніх вихователів до педагогічної творчості відбувалося на основі критеріальної бази, що містить такі групи критеріїв:

когнітивно-операційний критерій включає знання і вміння в галузі педагогічної творчості і має такі показники:

- бажання оволодіти необхідними професійними знаннями і вміннями, прагнення контролювати і корегувати свої навчальні досягнення;
- оволодіння системою знань загальної теорії творчості;
- потяг до творчого застосування знань, умінь та навичок, які сприяють ефективному здійсненню творчого пошуку студентів;
- знання специфіки педагогічної творчості вихователя та особливостей організації різноманітних видів творчої діяльності дітей дошкільного віку;

емоційно-вольовий критерій передбачає емоційне ставлення до процесу творчої взаємодії, його показниками є:

- наявність емоційно-позитивного ставлення до вибраної професії;
- пізнавальний інтерес, захопленість творчою співпрацею з дітьми;
- любов до дітей та емпатійне до

них ставлення;

- емоційний настрій під час виконання творчих завдань, ініціативність, бажання займатися творчістю;
- уміння самостійно приймати рішення, відчуття впевненості у своїх творчих можливостях;

мотиваційно-ціннісний критерій, який відображає ступінь сформованості морально-етичних якостей майбутніх вихователів і включає такі показники:

- сформованість ціннісно-мотиваційної сфери студентів;
- усвідомлення значущості професійно-педагогічних цінностей та важливості для суспільства своєї професії;
- внутрішня потреба в самореалізації, безперервному саморозвитку та професійному самовдосконаленні;
- сформованість професійних мотивів і стійких інтересів до майбутньої творчої професійної діяльності;
- прагнення досягти творчих успіхів у майбутній професійній діяльності;

діяльнісно-творчий критерій, що включає вміння майбутніх вихователів діяти творчо і має такі показники:

- творча професійна спрямованість майбутнього вихователя;
- усвідомлення студентами професійної придатності та постійної готовності до педагогічної творчості;
- комунікативні вміння студентів, здатність до професійного спілкування та педагогічної рефлексії, творче самопочуття; схильність до експерименту, педагогічного ризику, дослідницька активність, проєктувальні, креативні, організатор-

ські вміння;

- розвиток позитивного творчого професійного мислення.

Відповідно до охарактеризованих критеріїв та ступенів сформованості показників професійної готовності майбутніх вихователів (ЕГ) і (КГ) до педагогічної творчості, визначених у результаті констатувального експерименту дослідження, виокремлено такі рівні підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості: високий (творчий), середній (пошуковий), низький (репродуктивний).

Кількісний аналіз результатів експерименту засвідчив, що більшість студентів ЕГ і КГ знаходилися на середньому (48,625 % ЕГ і 48,4375 % КГ)

і низькому (42,25 % ЕГ і 41,6875 % КГ) рівнях професійної готовності майбутніх вихователів до педагогічної творчості, що свідчить про досить низьку ефективність їхньої професійної підготовки.

Результати констатувального експерименту дають підстави стверджувати, що професійна підготовка майбутніх вихователів до педагогічної творчості, яка ґрунтується на традиційній навчально-методичній парадигмі, здійснюється недостатньо ефективно.

Зважаючи на вищезазначене, зауважимо, що професійна підготовка майбутнього вихователя як творчої особистості передбачає оволодіння студентами теоретичними знаннями з проблем педагогіки та психології творчості; розвиток їхньої творчої активності, творчих здібностей, творчої мотивації і ціннісних професійних якостей особистості, які в майбутньому забезпечать успіх у їхній педагогічній діяльності.

В основу побудови моделі системи підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості покладені такі

принципи:

- принцип інноваційності й дитиноцентризму (забезпечує здатність дітей дошкільного віку до самореалізації, стимулювання їх пошукової активності, винахідливості та фантазування, розвитку творчого мислення в різноманітних видах активної творчої діяльності);
- принцип індивідуалізації і диференціації навчання студентів (визнання індивідуальності кожного із суб'єктів творчої взаємодії);
- принцип гуманізації навчання і виховання студентів (гуманістичний стиль творчої взаємодії між викладачем та студентом);
- принцип діалогізації професійного педагогічного спілкування (рівноправна позиція співробітництва партнерів спілкування);
- принцип співробітництва, співтворчості, синергії викладача та студента (взаємодія, в якій студенти і викладач виступають суб'єктами творення розвивального творчого середовища).

Окреслена модель професійної підготовки складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів: пізнавально-когнітивного, самостійно-пошукового, креативно-розвивального, мотиваційно-цільового. Зауважимо, що така парадигма характеризується системністю, єдністю теорії і практики, орієнтацією на педагогічну творчість.

Перший, *пізнавально-когнітивний етап*, має такі напрямки:

- формування поняття про педагогічну творчість;
- розвиток інтересу до майбутньої педагогічної діяльності;
- створення цілісного образу майбутньої професії;
- розвиток потреби у пізнанні

себе як суб'єкта педагогічної творчості;

- виховання почуття відповідальності й гордості за обрану професію.

Основними видами роботи на даному етапі стали активні інноваційні форми навчання, основані на діалозі викладача і студента: технологія ігрової навчальної діяльності, бригадний метод, робота в динамічних малих групах, проблемні лекції, лекції-інтерв'ю, лекції-відеотренінги, практичні, активні семінари у вигляді круглого столу, мозкового штурму, проблемних ситуацій, креативні тренінгові програми, які відображають сутність майбутньої професійної діяльності тощо.

Завданнями другого, *самостійно-пошукового етапу*, визначено такі:

- актуалізація потреби у професійному творчому мисленні і педагогічній творчості;
- установка на самостійний творчий пошук навчальної інформації, нестандартних рішень;
- стимулювання творчої активності, самостійності, інтелектуально-творчої ініціативи;
- розвиток дослідницько-творчих компетенцій;
- формування основ професійно-педагогічної і методологічної свідомості.

На даному етапі використовувалися такі форми роботи: науково-дослідна діяльність студентів; захист творчих дослідницьких проєктів; створення ситуацій емоційного переживання, розвивальні ігри, метод відкриття, створення ситуацій з можливістю вибору, пошукові запитання, що допомагають пізнати себе як індивідуальність, підвищують інтерес до майбутньої професії тощо.

Завданнями третього, *креативно-розвивального етапу*, є:

- актуалізація інтелектуально-творчого саморозвитку майбутніх вихователів;
- збагачення емоційної сфери особистості;
- розвиток творчої компетентності, лінгвістичної креативності, комунікативних умінь і навичок;
- прагнення до педагогічної рефлексії.

Серед форм роботи, що застосовувалися на даному етапі, можна назвати такі: система вправ, спрямованих на практичне оволодіння процедурою і технологією педагогічної комунікації, розвиток комунікативних здібностей, навичок управління і спілкування; розвиток творчої уяви, інтуїції, навичок педагогічної імпровізації тощо; технології творчого пошуку: тренінгова система «Карус» (авт. В. О. Моляко); інноваційна технологія «Педагогічні майстерні» тощо.

І останній, *мотиваційно-цільовий етап*, має таке спрямування:

- стимулювання мотиваційної готовності студентів до педагогічної творчості;
- заохочення до особистісного самопізнання і саморозвитку в професійній діяльності;
- підвищення інтересу до професійної діяльності;
- набуття власного педагогічного досвіду.

Форми роботи, що використовувалися на даному етапі, такі: інноваційна технологія «Кейс-стаді»; методика лідерства, тренінгова програма «Лідер майбутнього» (автори Г. М. Лактіонова, І. Д. Зверева, Л. В. Старикова); творчі тренінги в системі акмеологічних технологій; моделювання виховних педагогічних ситуацій тощо.

Кожний етап інноваційної методики передбачав систематичну робо-

ту зі студентами та був орієнтований на створення у вищому навчальному закладі організаційно-педагогічних умов, за яких відсутнє зовнішнє оцінювання та які стимулюють формування в студентів професійних соціально значущих цінностей: патріотизму, духовності, громадянськості, ініціативності, професійної готовності до педагогічної творчості. Зокрема, нами визначені такі організаційно-педагогічні умови:

- 1) розвиток творчої мотивації студентів;
 - 2) формування у вищому навчальному закладі розвивального освітньо-виховного творчого простору;
 - 3) організація суб'єкт-суб'єктних взаємин викладача і студента;
 - 4) створення ситуацій професійного успіху;
 - 5) трансформація авторитарної педагогіки у педагогіку толерантності.
- Ці умови детально розглянуті нами в розділі 4.

Методологічний концепт експериментального дослідження дає можливість застосовувати сучасні креативні технології – інтегровані, тренінгові, діалогові, ігрові – у професійній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку на засадах синергетичного, акмеологічного, компетентнісного та аксіологічного підходів. Їх концептуальними основами є професіоналізація, готовність виявляти творчу активність, діалогічність; професійно-педагогічна творча компетентність, професіоналізм, педагогічні цінності, ціннісне ставлення до майбутньої педагогічної праці тощо.

Упровадження підходів у професійній підготовці майбутніх вихователів, спрямованих на розвиток професійних та особистісних якостей педагога, стимулювання творчого інноваційного потенціалу особистості,

Рис. 1.1. Модель процесу професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості

здатності до саморозвитку та професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вихователя, відкривають нові можливості в царині гуманної педагогіки, співробітництва та співтворчості, відкритості до діалогу, суб'єкт-суб'єктних відносин викладача і студента, що сприяє зміщенню

акцентів розвитку здібностей професійної рефлексії, педагогічної інтуїції, орієнтації на загальнолюдські цінності, обумовлює використання інноваційних технологій розвитку педагогічної творчості майбутнього вихователя.

З позиції цих перспективних підходів та запропонованої нами системи підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів ми розробили модель професійної готовності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до педагогічної творчості (див. рис.1.1).

Результатом її реалізації є:

- розвиток творчих педагогічних здібностей, рефлексивного мислення та інноваційного професійного потенціалу студентів;
- їхнє прагнення до творчої самореалізації, професійного самовдосконалення, співробітництва, співтворчості, відкритість до пошуку нового;
- професійна готовність майбутніх вихователів до педагогічної творчості;
- бажання досягти творчих акме-

вершин у професійній діяльності;

- творче ставлення до справи, визнання самоцінності власної особистості.

Висновки. Вважаємо, що розроблена система роботи з професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості відкриє нові можливості гуманної педагогіки, співробітництва та співтворчості, відкритості до діалогу, суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та студента, що сприяє розвитку творчих здібностей, педагогічної інтуїції, орієнтації на загальнолюдські цінності, зумовлює інноваційні технології розвитку педагогічної творчості майбутнього вихователя.

Перспективою подальших наукових досліджень є розробка програм для професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості та професійної майстерності на методологічних засадах сучасної інноваційної освіти, вироблення необхідних рекомендацій з розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Данилюк І. Г. Сучасний словник інішомовних слів. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 576 с.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К. : Грамота, 2005. – 488 с.
4. Новейший психолого-педагогический словарь / Сост. Е. С. Рапацевич; под общ. ред. А. П. Астахова. – Минск: Современная школа, 2010. – 928 с.